

Koncepcja zagrody hodowlanej w Sycowicach

Wojciech Halicki, Dagmara Kołeczek

Instytut Ekologii Stosowanej w Skórzynie

The concept of a breeding enclosure in Sycowice

Abstract: Initially, a European bison enclosure of the Institute for Applied Ecology (IES) was planned in the village named Grabin (in the territory of the Gryżyński Landscape Park and the area of Nature 2000 "Gryżyna's Gully" – the Lubuskie Voivodship, Krośnieński Powiat, Bytnica Commune). The place designed for the enclosure had to change, however, as the inhabitants unexpectedly came to the conclusion that they not wish to have a European bison breeding center and bison anymore. Disputes connected with the location of the enclosure in the environmentally valuable areas were reflected in numerous letters directed to, among others, the Minister of Environment and the coordinator of the European bison project, i.e. prof. Wanda Olech and in few articles placed in national newspapers. Hence, it was decided that another place must be found for European bison herd.

Eventually, bison shall be placed in the village named Sycowice (Czerwieńsk Commune), only 3 km away from originally planned site. This place was proposed by the local Village Soltis, Mr Cezary Woch, for whom the building of the European bison farm is a great chance for development and promotion of Sycowice. This territory is less bountiful, but still regarded by specialists as adequate for bison.

The resentment of the Grabin village inhabitants is only one of many obstacles that European bison encounter in Poland. It is comforting that among those who have certain misgivings there also the ones who value these animals and feel the need to learn their ecology and support the protection of this species. The situation which occurred in Grabin shows us all how much work is still needed to help "the King of Primeval Forest" to survive.

Key words: European bison, enclosure, attitude of inhabitants

Przyczyny rezygnacji z utworzenia zagrody hodowlanej żubrów w Grabinie

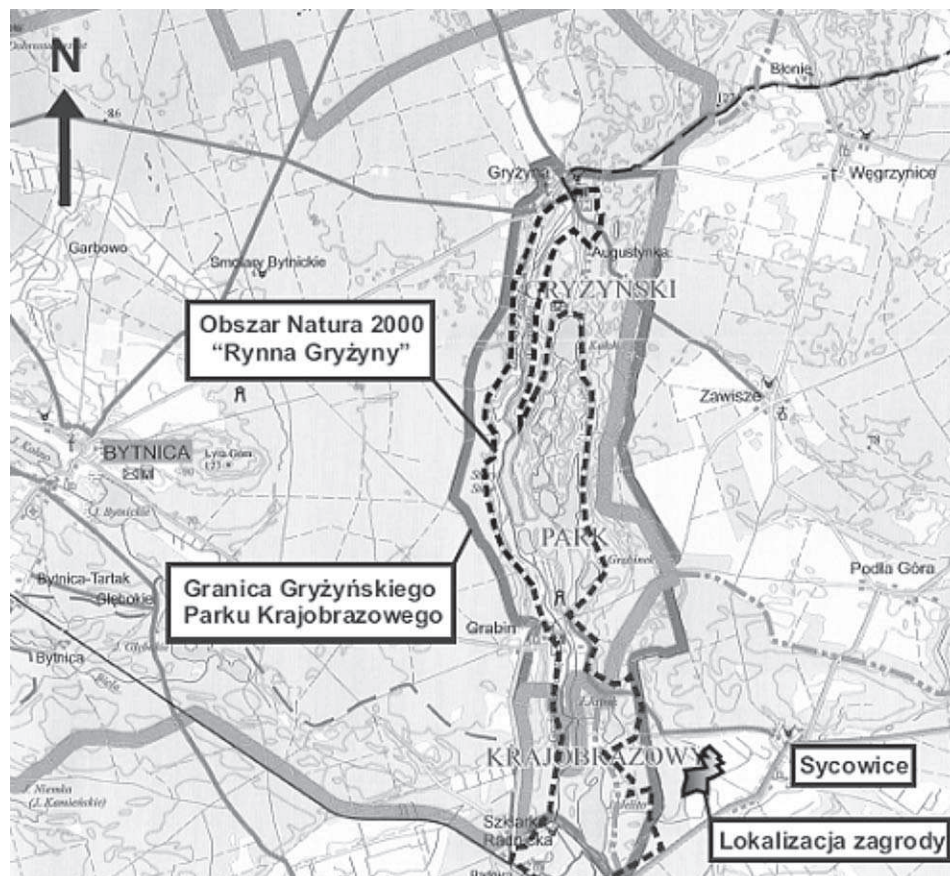
Od 2007 roku trwały starania Instytutu Ekologii Stosowanej w Skórzynie o utworzenie zagrodowej hodowli żubrów w Grabinie. Do końca roku 2009 uzyskano wszystkie niezbędne zezwolenia i zgody oraz pozyskano środki finansowe na budowę infrastruktury zagrody. Do tego celu przeznaczono szczególne miejsce tj. 30 ha kompleks wilgotnych łąk wraz ze starodrzewiem oraz licznymi zadrzewieniami śródłąkowymi i nadrzecznymi, położony bezpośrednio nad malowniczą rzeką Gryżynką. Teren ten znajduje się w odległości kilkuset metrów od miejscowości Grabin, gmina Bytnica i należy do obszaru Natura 2000. To bliskie sąsiedztwo mieszkańców Grabina okazało się największą wadą tej lokalizacji, gdyż ich protest spowodowany obawą przed chorobami,

zdaniem mieszkańców, roznoszonymi przez zwierzęta oraz strach przed bezpośrednim zagrożeniem ze strony żubrów, w przypadku uwolnienia z zagrody, doprowadził do tymczasowej rezygnacji z budowy zagrody w Grabinie i przeniesieniu jej w inne miejsce. Protesty mieszkańców zostały dwukrotnie opisane przez dziennikarzy i opublikowane w lokalnych gazetach. Teksty artykułów dostępne są na stronie internetowej instytutu www.i-es.zgora.pl. Poza mieszkańcami Grabina do protestu dołączyli się również lokalni leśnicy z Nadleśnictwa Bytnica. Planowany teren leży na gruntach należących do Instytutu, zatem Nadleśnictwo nie było stroną, a planowana hodowla w żaden sposób nie ingerowałaby w gospodarkę leśną, to głoszenie krytycznych uwag (jak choćby wypowiedź Nadleśniczego na spotkaniu w Grabinie w dniu 18.05.2010r.: „Puszcza Rzepińska nie jest przygotowana na przyjęcie żubrów”) wspierało mieszkańców Grabina do przeciwstawienia się realizacji projektu. Również stanowisko radnych gminy Bytnica było przeciwne realizacji tego zadania. Korespondencja z gminą w tej sprawie jest również dostępna na wspomnianej stronie internetowej.

Ponieważ opór mieszkańców został upubliczniony przez lokalne gazety, informacje docierały do szerszej rzeszy społeczeństwa, a na podstawie reakcji czytelników można ocenić nastawienie do żubrów w województwie lubuskim. I tak okazało się, że nie brakuje gorących zwolenników sprowadzenia żubrów, jak i przeciwników tej idei. Spośród osób pozytywnie nastawionych padły propozycje przeniesienia zagrody w inne miejsce, gdzie żubry będą mile widziane. Jedną z propozycji nadeszła z Sycowic, to jest sąsiedniej miejscowości Grabina, oddalonej zaledwie o 3 km od pierwotnej lokalizacji. W tej sytuacji podjęte zostały starania skupiające się na ocenie możliwości przeniesienia zagrody do Sycowic. W wyniku analiz okazało się, że: w obrębie tej miejscowości znajduje się kompleks gruntów porolnych spełniający wymagania dla celu utworzenia zagrody. Dokonana ocena tego terenu przez kilkusobowy zespół pod kierunkiem Pani prof. Wandy Olech w dniu 30.04.2010r. potwierdziła przydatność obszaru do założenia zagrodowej hodowli żubrów. Następnym działaniem było wystosowanie pisma do mieszkańców Sycowic z prośbą o zapoznanie się z celami i założeniami potencjalnej zagrody żubrów w ich miejscowości. Ku ogromnemu zdziwieniu ponad 90% społeczności po zapoznaniu się z treścią pisma podpisało się pod deklaracją wspierającą budowę zagrody żubrów w Sycowicach. W tej sytuacji podjęta została decyzja o przeniesieniu planowanej zagrody z Grabina do Sycowic.

Lokalizacja zagrody oraz warunki środowiskowe

Teren planowanej zagrody należy administracyjnie do gminy Czerwieńsk, powiat zielonogórski i położony jest w odległości 3 km na południowy wschód od poprzedniej lokalizacji w Grabinie. Dokładne usytuowanie planowanej zagrody względem Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego oraz obszaru Natury 2000 przedstawiono na rys. 1.

Rycina 1. Lokalizacja zagrody w Sycowicach

Środowisko glebowe

Cały teren zagrody jest obszarem porolnym, częściowo zadrzewionym z powodu zaniechania ponad 20 lat temu produkcji rolnej. Według klasyfikacji rolnej cały obszar tj. 38.5 ha można podzielić na:

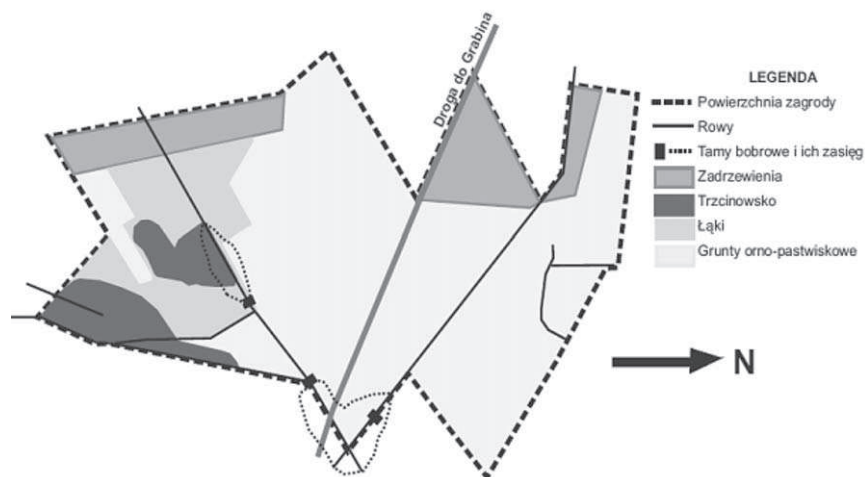
- 23,7 ha gruntów ornych należących do V i VI klasy (15,7 ha i 8 ha odpowiednio),
- 14,5 ha łąk i pastwisk należących do IV i V klasy (9 ha i 5,5 ha odpowiednio),
- 0,3 ha powierzchni zajmują rowy i nieużytki.

Według systematyki gleb Polski (Zawadzki 1999) grunty orne planowanej zagrody należą do gleb autogenicznych, rzędu gleb bielicoziemnych, typu gleb bielcowych. Są to gleby wytworzone z piasków luźnych i słabo-gliniastych przez porastające je w okresie polodowcowym lasy naturalne z przewagą sosny. Od przeszło 500 lat tereny te wykorzystywane były rolniczo, do momentu,

kiedy zaniechano na nich ekstensywnej produkcji roślinno-zwierzęcej opartej o nawożenie organiczne. Przejęcie tych gleb przez dawne Państwowe Gospodarstwo Rolne doprowadziło do zaniechania nawożenia organicznego na rzecz nawożenia mineralnego, co wraz z monokulturowym wykorzystaniem doprowadziło do szybkiej utraty produktywności gleby. Tego rodzaju gleby wytworzone na bazie piasków luźnych i słabo-gliniastych charakteryzują się bardzo dużą przepuszczalnością hydrauliczną i niewielką pojemnością wodną. Przy braku nawożenia organicznego gwałtownie spada ich przydatność do produkcji rolnej. Tego rodzaju częściowo zdegradowane grunty są najczęściej ponownie zalesiane. Druga część obszaru planowanej zagrody, czyli łąki i pastwiska należy według wspomnianej systematyki do gleb semihydrogenicznych, rzędu gleb zabagnianych, typu gleb gruntowo-glejowych. Charakteryzują się one nadmiernym uwilgotnieniem, wręcz z okresowo stojącą wodą na powierzchni przy źle funkcjonującej melioracji lub jej braku. Takie gleby przy właściwej melioracji i odpowiednich zabiegach agrotechnicznych charakteryzują się dużą produktywnością i nie ulegają szybkiej degradacji jak opisane wyżej gleby bielcowe. W wyniku dużego uwilgotnienia w okresie kiedy teren nie był zmeliorowany występowały procesy torfotwórcze, co się spowodowało, że górna warstwa tych gleb charakteryzuje się obecnie dużym udziałem próchnicy i jest silnie zadarniona roślinnością łąkową i bagienną.

Warunki hydro-geologiczne

Na terenie planowanej zagrody można wyróżnić dwa odmienne rodzaje warunków hydro-geologicznych, inne w części gruntów ornych niż w strefie łąk i pastwisk. Główny wpływ na ten podział ma budowa geologiczna gruntu oraz jego położenie. Na obszarze łąk i pastwisk występują na głębokości średnio około 1 m p.p.t. gliny o miąższości od kilku do kilkudziesięciu metrów. Na powierzchni tych glin gromadzi się woda opadowa oraz napływające wody gruntowe. Gliny przykryte są kilkudziesięciocentymetrową warstwą drobnych piasków, które praktycznie stale nasycone są wodą. W okresie jesienno-zimowym, kiedy spowolniona wegetacja wpływa na zmniejszenie poboru wody, poziom wody gruntowej podnosi się prowadząc do całkowitego podtopienia około $\frac{1}{3}$ powierzchni łąk. W okresie wiosenno-letnim poziom wody obniża się wraz ze wzrastającym na nią zapotrzebowaniem porastającej roślinności. Nawet w sytuacji obniżenia się poziomu wody gruntowej o kilkadziesiąt centymetrów, występują podsiąki kapilarne gwarantujące odpowiednią ilość wody dla roślin w okresie suszy. W związku z nadmiernym uwilgotnieniem części łąk zostały one w przeszłości zmeliorowane. Jednak brak właściwej konserwacji urządzeń melioracyjnych, sprawiał że istniejący system rowów nadmierne odwadniał wszystkie powierzchnie łąk i pastwisk oraz część gruntów ornych. Ta niekorzystna sytuacja została zahamowana z chwilą pojawienia się bobrów, które zatrzymały odpływ wody, przez co polepszyły ogólny stan wodny blisko połowy obszaru planowanej zagrody. Na rysunku 2 przedstawiono

Rycina 2. Charakterystyka środowiskowa terenu planowej zagrody

powierzchnię zagrody, podział gruntów, lokalizację rowów, tam bobrowych oraz zasięg ich oddziaływania na warunki gruntowo-wodne.

Odmiennie wygląda sytuacja hydro-geologiczna obszaru gruntów ornych, gdzie poziom glin obniża się znacznie nawet do 5 m p.p.t. Gromadząca się tam woda gruntowa jest wprawdzie obecna przez cały rok, ale z racji dużej głębokości zalegania oraz niekorzystnej budowy geologicznej utworów zalegających nad glinami jest praktycznie niedostępna dla roślin. Utwory zalegające nad glinami stanowią wyłącznie piaski luźne przy zawartości frakcji pylastej poniżej 5%. Na tym obszarze produktywność gruntów jest ściśle uzależniona od warunków atmosferycznych. Przy dostatecznym i równomiernym opadzie atmosferycznym można uzyskiwać niewielkie plony, jednak w sytuacji braku opadów przez dłuższy okres następuje usychanie części nadziemnych roślin w konsekwencji braku wody dostępnej dla systemu korzeniowego. Tak więc niekorzystne warunki hydrogeologiczne gruntów ornych wskazują, że nadają się one praktycznie pod zalesienia, ponieważ system korzeniowy drzew jest głęboki, aż do poziomu wody gruntowej. Wykorzystanie rolnicze jest możliwe pod warunkiem powrotu do nawożenia organicznego, które mogłoby poprawić strukturę gleby, a przede wszystkim wpłynąć na poprawę wartości gleby, poprzez zwiększenie ilości zatrzymywanej i dostępnej dla roślin wody.

Szata roślinna

Odzwierciedleniem warunków gruntowych oraz hydro-geologicznych jest ukształtowana w sposób naturalny szata roślinna około 30 ha powierzchni. Jedynie na 8 ha prowadzona była ekstensywna produkcja żyta. Pozostała część gruntów ornych, łąk i pastwisk, które nie uległy zadrzewieniu, zakrzewieniu lub nie zostały opanowane przez roślinność bagienną była jedynie sporadycznie

wykaszana. Tak więc 80% powierzchni charakteryzuje się składem gatunkowym ukształtowanym na przestrzeni ostatnich 20 lat, tworzącym następujące wydzielone strefy (skupiska) roślinne dopasowane do miejscowych warunków siedliskowych:

- Strefa zadrzewień – Jak można zauważyć na rysunku 2 wykształciły się trzy oddzielne kompleksy zadrzewień. Pierwszy, zajmujący blisko 4 ha, w zachodniej części zagrody, gdzie występują najkorzystniejsze warunki gruntowo-wodne dla rozwoju wszelkiej roślinności. Występują na nim następujące gatunki drzew: brzoza, sosna, olcha, czeremcha, sporadycznie dąb w formie krzaczastej (z powodu zgryzania przez zwierzynę). Drugi 1,5 ha kompleks w północnej części zagrody, gdzie występują najslabsze warunki glebowo-wodne porośnięty jest tylko sosną, która z powodu palowego systemu korzeniowego potrafi zasiedlać tego rodzaju utwory piaszczyste. Trzeci kompleks o powierzchni 0,5 ha znajduje się powyżej kompleksu drugiego i zajmuje korzystny pod względem warunków siedliskowych obszar i jest porośnięty całkowicie przez olchę.
- Strefa roślinności bagiennej – Położona w południowo-zachodniej części zajmuje około 3,5 ha i porośnięta jest głównie przez trzcinę oraz na obrzeżach przez turzycę. Jest to obszar, na którym przez większość roku występuje prawie całkowite uwodnienie gruntu, co sprzyja rozwojowi takiej właśnie roślinności.
- Strefa roślinności łąkowej – Pozostały teren łąk i pastwisk oraz lepsze fragmenty gruntów ornych pokrywają trawy. Dominującą przewagę ma tutaj wiechlina łąkowa, spośród innych cennych paszowo traw występuje większość spotykanych gatunków, jednak w śladowych ilościach. Brak właściwych zabiegów agrotechnicznych doprowadził do rozmnożenia się dużej ilości traw o małej wartości pokarmowej takich jak: śmiałek darniowy, mietlica psia, czy też izgrzyca przyziemna oraz turzycę. Ponadto licznie występuje pokrzywa .

Pomiędzy wyróżnionymi strefami, na najuboższych siedliskach (grunty orne VI klasy), znajdują się stanowiska następujących gatunków roślin: szczytlika siwa, szczaw zwyczajny, krwawnik pospolity, chaber pospolity, złocień właściwy, rumian polny, dziurawiec, szaflwia łąkowa, mech płonnik, wrzos zwyczajny i wiele innych. W porównaniu do poprzednich zbiorowisk, to miejsce charakteryzuje się najmniejszą wartością paszową ale największą bioróżnorodnością gatunkową. Ostatnim charakterystycznym skupiskiem roślin jest wąski (zaledwie 3 do 5 m) pas rowów, których długość wewnątrz zagrody wynosi łącznie ok. 900 m. Ze względu na ciągle zmieniające się warunki przepływu wody w rowach zmienia się również skład ilościowy i jakościowy roślin. Występują tutaj takie powszechne gatunki jak: manna mielec, kosaciec żółty, jaskier wielki, turzycę pospolita i inne. Na skarpach występują trawy – trzcinnik pospolity i trzcinnik lancetowaty oraz trzcina.

Na podstawie przedstawionej charakterystyki można stwierdzić, że teren przyszej zagrody pod względem florystycznym zdominowany jest przez gatunki

powszechnie występujące w środowisku naturalnym. Większość występujących tu gatunków roślin nie jest pożądana na typowych obszarach użytkowanych rolniczo i z tego powodu nazywana chwastami. Z drugiej strony roślinność ta pełni ważną funkcję ekologiczną, jako rośliny pionierskie w procesie naturalnego przeobrażania terenu, na którym zaniechano lub znacznie ograniczono działalność rolniczą. Widoczna sukcesja drzew oraz roślin wodno-bagiennych wskazuje, że przy dalszym zaniechaniu prowadzenia gospodarki na tym terenie za kilkadziesiąt lat będzie on pokryty lasem, zaś w miejscach nadmiernego uwilgotnienia roślinnością wodno-bagienną.

Zagospodarowanie terenu oraz lokalizacja infrastruktury zagrodowej

Podział zagrody na kwatery

Obszar zagrody został podzielony na dwie części (Ryc. 3): lewą zwaną letnią oraz prawą zwaną zimową. Stosując nazwy założono, że wykorzystanie kwater odbywać się będzie przemiennie i związane będzie z porą roku oraz aktualnym stanem prac agrotechnicznych. Planowany podział wynika z następujących przesłanek:

- Teren zagrody przecina polna droga gminna łącząca Sycowice z Grabinem, dzieląc ją w sposób naturalny na dwie części lewą o powierzchni 22 ha i prawą 16 ha. W związku z tym możliwości udostępnienia zwierzętom całej zagrody są ograniczone i narzucona jest konieczność przemiennego użytkowania części.
- Poza terenem zajęтым przez zadrzewienia i roślinność wodno-bagienną powierzchnia zagrody będzie ekstensywnie użytkowana rolniczo. W związku z tym konieczny jest podział zagrody na kwatery, tak aby podczas np: koszenia łąk na jednej kwaterze zwierzęta mogły przebywać na drugiej. Ponadto wykonywanie w zagrodzie innych prac związanych z pielęgnacją zadrzewień i nowych nasadzeń, utrzymywanie czystości w miejscu dokarmiania, naprawy i konserwacji obiektów infrastruktury wymagać będzie konieczności czasowego odizolowania zwierząt w celu zapewnienia bezpieczeństwa ludziom.
- Kwatera letnia charakteryzuje się większym udziałem zadrzewień i wilgotnych powierzchni porośniętych przez trzcinę. Te naturalne warunki sprzyjają zwiększonemu pobytowi zwierząt w okresie od wiosny do jesieni, zarówno z powodu występujących wyższych temperatur, jak i krótkiej nocy, a długiego dnia. W trakcie słonecznych dni zwierzęta będą miały liczne miejsca schronienia przed upałem i słońcem. Ponadto w okresie letnim, kiedy dni są najdłuższe, żubry mogą niechętnie wychodzić na otwarte przestrzenie łąk i pastwisk, dlatego obecność licznych zadrzewień i trzcinowisk umożliwi im swobodne żerowanie również w trakcie dnia.
- Kwatera zimowa zajmuje „suchszą” część zagrody z mniejszym udziałem zadrzewień, co sprzyja bardziej jej zimowemu wykorzystaniu. W okresie

zimowym korzystniej będzie więc żubrom przebywać w tej części, gdyż żerując na łąkach i pastwiskach ich racice nie będą zapadać się w błotniste podłoże. Powoduje to niszczenie runi łąkowej racicami oraz może być przyczyną niepotrzebnego wychładzania ciała, czy też skaleczeń i infekcji u zwierząt. Ponieważ kwatery są bardziej otwarte, to również wygodniejsze dla żubrów będzie korzystanie z niej w okresie jesienno-zimowym, kiedy dni są krótkie, a noce długie.

Rolnicze użytkowanie zagrody

Jak już wspomniano teren zagrody jest predestynowany pod zalesienie niż do rolniczego wykorzystania. Jednak chcąc na nim utrzymywać żubry nawet w niewielkim stadzie, wyklucza się możliwość konwencjonalnego zalesienia. Założono zatem wykorzystywanie istniejącego terenu łąk, pastwisk i gruntów ornych do ekstensywnej produkcji roślinnej, a tylko w wybranych fragmentach wprowadzenie kęp zadrzewień, zakrzewień i pojedynczych drzew chronionych przed żubrami. Rolnicze użytkowanie będzie miało na celu podniesienie naturalnej produktywności gruntów, tak aby istniejący areal zapewnił samowystarczalność wyżywieniową, co oznacza, że teren zagrody powinien zabezpieczyć aktualne zapotrzebowanie żubrów w okresie od wiosny do jesieni oraz umożliwić pozyskanie odpowiedniej ilości karmy w celu dokarmiania zwierząt w okresie zimowym. W związku z tym planuje się, że obecny obszar użytków zielonych zostanie zrehabilitowany poprzez odpowiednie zabiegi agrotechniczne i podsiany nową mieszanką łąkowo-pastwiskową. Dwa razy do roku będzie on wykaszany, a zebrane siano będzie magazynowane na okres zimowy. Grunty orne zostaną wykorzystane do następujących celów:

- Około 10 ha powierzchni zostanie obsiane mieszanką traw z koniczynami, które służyć będą głównie do produkcji bogatego w białko suszu, sianokiszonki oraz do wypasu.
- Na powierzchni 2 ha utworzone zostanie poletko zgrzyzowe składające się głównie z krzewów i drzew szybko rosnących. Będzie ono posiadało własne ogrodzenie z żerdzi, które ma służyć do ochrony przed zgryzaniem w okresie wiosenno-letnim. W okresie zimowym będzie otwierane, aby żubry mogły z niego korzystać tylko o tej porze roku, kiedy zdecydowanie mniej jest innej naturalnej karmy w zagrodzie.
- Pozostała część gruntów ornych (około 8 ha) zostanie podzielona na cztery poletka, uprawowe, z których każde będzie miało własne ogrodzenie ochronne z żerdzi umożliwiające czasowe wyłączenie poletka. Na poletkach prowadzona będzie uprawa zbóż, roślin okopowych, strączkowych, oleistych, kukurydzy i innych, które służyć będą jako naturalne karmisko. Część z nich będzie udostępniana latem, część jesienią, a część zimą. Ponadto w okresie letnim z niektórych poletek będą zbierane plony, które następnie będą magazynowane na zimowe dokarmianie.

Zagospodarowanie rolnicze terenu zagrody ma odzwierciedlać typową mozaikową (chłopską) produkcję rolną gwarantującą dużą bioróżnorodność produkowanych roślin. Ma to zapewnić żubrom o każdej porze roku bogaty skład bazy żerowej dostępnej w warunkach produkcji rolniczej. Ze względu na słabą jakość gruntów koniecznym będzie stałe nawożenie organiczne w postaci obornika i kompostów, co zapewni dobrą jakość produkowanej karmy. Opisane rolnicze zagospodarowanie ma na celu ograniczenie do minimum dokarmiania zwierząt paszami przywiezionymi.

Infrastruktura zagrody

Według wytycznych hodowlanych przyjmuje się, że podstawowe stado w zagrodzie powinno liczyć od 8 do 10 osobników (Olech i in. 2008). Dla zagrody w Sycowicach przyjęto docelowo wielkość stada 8 osobników, co daje powierzchnię około 5 ha na jedno zwierzę. Tak więc budowane paśniki, odłownia i kwarantanna będą dostosowane do takiej liczby zwierząt. Cała infrastruktura składać się będzie z następujących elementów:

- **Ogrodzenie** – zaplanowano wykonanie ogrodzenia z siatki stalowej o oczkach 6/6 cm rozciągniętej na słupach stalowych i drewnianych. Wysokość ogrodzenia wynosić będzie 2 m, dodatkowo na dwóch poziomach siatka wzmocniona zostanie linką stalową o średnicy 5 mm. W odległości 1 m od ogrodzenia umieszczony będzie pastuch elektryczny. Ogrodzenie, na odcinku gdzie biegnie droga Sycowice Grabin, będzie wzmocniona dodatkowo deskami o grubości 30 mm i wysokości 2 m. Ponadto na całym odcinku ogrodzenia od strony zewnętrznej wykonany zostanie pas roślinny o szerokości do 10 m i zabezpieczony od zewnątrz siatką leśną. Będzie on miał na celu utrudnienie dostępu osobom postronnym do głównego ogrodzenia oraz jego zamaskowanie, gdyż takie ogrodzenie zakłóca naturalny krajobraz polno-leśny.
- **Odłownia z kwarantanną** – wykonane zostaną w północnej części zagrody zimowej, w miejscu występowania zadrzewień sosnowych. Powierzchnia kwarantanny z odłownią wynosić będzie 2000 m². Jej ogrodzenie o wysokości 2,5 m wykonane będzie z desek o grubości 40 mm, przybitych do kantówek poziomych przykręconych do słupów stalowych zabetonowanych w podłożu. Od wewnątrz przybita będzie dodatkowo siatka stalowa o rozstawie oczek 6/6 cm i wysokości 2 m. Na końcu odłowni umieszczone będą dwie kieszenie, do których dostawiane będą skrzynie transportowe. Kwarantanna wyposażona będzie w zadaszone stanowisko do dokarmiania zwierząt oraz wodopój.
- **Paśniki** – przewidziano budowę dwóch paśników po jednym w każdej kwaterze. Będą to typowe paśniki drewniane z częścią magazynową, wodopojem, wydzielonym cielętnikiem i korytami na karmę sypką. Wykorzystanie paśników do zadawania podstawowej karmy nawet w okresie zimowym będzie ograniczane do minimum, aby zwierzęta w jak największym stopniu korzystały z naturalnej bazy pokarmowej. Natomiast planuje się codzienne dozowanie niewielkiej ilości żołądź i kasztanów. Ma to na celu przy-

Rycina 3. Plan zagospodarowania terenu zagrody

zwyczajenie zwierząt do codziennego podchodzenia do paśników, najlepiej o stałej porze dnia. Przy paśnikach będą wodopoje. Powinno to skłaniać żubry do korzystania z nich. Na terenie zagrody występują rowy, jednak wskazane byłoby, aby zwierzęta jak najrzadziej korzystały ze znajdującej się tam wody. Ponadto podchodzenie żubrów do paśników o stałej porze ułatwi obserwację zwierząt z tarasów widokowych.

Nowe cele utworzenia zagrody

Planowana zagroda hodowlana w Grabinie miała określone cele krajobrazowe, biocenotyczne, hodowlane i turystyczne (Halicki, Kołeczek 2008). Przeniesienie jej do Sycowic spowodowało zmianę dotychczasowego podejścia, a tym samym wyznaczenie nowych celów. W zaistniałej sytuacji na pierwszy plan wysuwa się cel edukacyjny, wynikający z sytuacji, jaka zaistniała przy planowaniu zagrody w Grabinie. Okazało się, że żubry potrafią wzbudzić wśród ludzi strach oraz niechęć do obecności, nawet w zamkniętej zagrodzie. Zastanawiające jest, że negatywne nastawienie do tego gatunku dotyczyło zarówno zwykłych mieszkańców Grabina, przedstawicieli lokalnego samorządu, urzędników Administracji Lasów Państwowych od szczebla leśnictwa, przez Nadleśnictwo i Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Zielonej Górze. Można stwierdzić, że edukowanie społeczeństwa, jest bardzo ważnym aspektem w procesie dalszej i jeszcze bardziej skutecznej restytucji żubra w Polsce. Tak więc ważnym celem planowanej zagrody w Sycowicach będą działania zmierzające do poprawy stanu świadomości mieszkańców ziemi lubuskiej. Dotyczyć to będzie nie tylko samych żubrów, ale i innych dużych ssaków, których dalsza egzystencja wymaga między innymi pozytywnego nastawienia społeczeństwa. (w bezpośred-

nim sąsiedztwie prowadzona jest już hodowla danieli). Drugim ważnym celem jest oczywiście cel hodowlany. Proces dalszej restytucji żubra na naszym kontynencie zmierza do tworzenia z jednej strony kilku dużych stabilnych demograficznie metapopulacji, zaś z drugiej strony do zwiększania liczby małych stad, w których zwierzęta będą cyklicznie wymieniane (Olech, Perzanowski 2007). Z tego powodu Instytut chciałby koncentrować swoje działania hodowlane na aspektach związanych z „ekologizacją” warunków utrzymywania żubrów w zagrodach zamkniętych. Służyć ma to tworzeniu optymalnych warunków, które zapewnią, że trzymane zwierzęta będą „zrenaturyzowane”, w dobrej kondycji fizycznej, zdrowotnej i przystosowane do reintrodukcji do stad wolnych. Kolejnym ważnym celem jest aspekt środowiskowy planowanej zagrody. Opisany na wstępie szczegółowo teren, z punktu widzenia środowiskowego, jest obszarem zdegradowanym rolniczo w wyniku prowadzenia w ostatnich dziesięcioleciach niewłaściwej gospodarki. Obecnie tak zdegradowane grunty zalesia się, aby w warunkach naturalnych w wyniku rozwoju roślinności drzewiastej odbudować naturalną produktywność gleby. Jest to proces długotrwały i szczególnie mało pożądanym z punktu widzenia krajobrazu na terenach, gdzie dominującym elementem jest już las. Dlatego też Instytut postawił sobie za cel rekultywację terenu przez wprowadzenie na jego obszar zwierząt (żubrów) i ekstensywnej gospodarki rolnej opartej na nawożeniu organicznym i odpowiednim zmianowaniu roślin użytkowych. Działania te mają nie tylko za zadanie przywrócenie naturalnej produktywności gleby, ale również przywrócenie dawnego krajobrazu rolniczego z bogatą mozaiką upraw, a co za tym idzie również z bogactwem owadów ptaków.

Podsumowanie

Niechęć mieszkańców wsi Grabin to tylko jedna z wielu przeszkód, jakie żubry napotykać w Polsce. Pociesza fakt, iż oprócz tych, którzy mają obawy są i tacy, którzy te zwierzęta doceniają, czują potrzebę poznawania ich ekologii oraz wspierają ochronę gatunku.

Sytuacja, jaka miała miejsce w Grabinie, pokazuje nam wszystkim, jak wiele pracy jeszcze potrzeba, aby pomóc przetrwać „Królowi Puszczy”.

Piśmiennictwo

- Halicki H., Koteczek D. 2008. Aspekty środowiskowe planowanej hodowli żubrów IES w Grabinie. Żubr i jego ochrona. Biuletyn. Vol 1: 117–124, Warszawa
- Olech W. (red). 2006. Perspektywy rozwoju populacji żubrów, Artisco, Goczałkowice Zdrój.
- Olech W. (red.), Bielecki W., Bołbot A., Bukowczyk I., Dackiewicz J., Dymnicka M., Hławiczka M., Krasiński Z., Nowak Z., Perzanowski K., Raczyński J., Tęšiorowski W., Wyrobek K. 2008. Hodowla Żubrów, poradnik utrzymywania w niewoli. Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, Warszawa pp.1–99.
- Zawadzki S. (red). 1999. Gleboznawstwo, Warszawa

